

خشونت خانگی، فراتر از دوگانه جنسیت، دگرجنس گرایی و ازدواج

Photo: Kulichok/depositphotos.com

مهدیس صادقی پویا

مدت زمان زیادی است که در باب «خشونت خانگی» (Domestic Violence) در حوزه‌های مختلف و با پیش‌زمینه‌های متفاوت، صحبت، فعالیت و گفت‌وگو می‌شود و نتیجه این‌ها همگی بعضاً منجر به تصمیم‌سازی و قانون‌گذاری شده، یا زمینه پژوهش‌های گسترده‌تر را فراهم آورده است.

به دلایل مختلف اما همواره کلیشه‌های مشخصی پیرامون موضوع خشونت خانگی وجود داشته که موجب شده‌اند بررسی این مسئله در برخی ابعاد آن، چنان که باید و شاید صورت نگیرد. دلایلی همچون شمار کم این موارد در آمار یا وجود پیش‌فرض‌ها یا هراس‌هایی که آگاهانه یا ناآگاهانه، نادیده گرفته می‌شوند.

چنین کلیشه‌هایی را می‌توان برشمرد و مورد مطالعه قرار داد، اما دو کلیشه اصلی به هنگام بررسی «خشونت خانگی» بیش از بقیه چشم‌گیر بوده و قابل تأمل به نظر می‌رسند.

در ادامه، پس از نگاهی مختصر به مفهوم خشونت خانگی، به بررسی این دو کلیشه پرداخته خواهد شد.

چیستی خشونت خانگی

پیش از آن که به کلیشه‌های مرسوم و رایج حول محور خشونت خانگی - دست‌کم در فضای فکری و فرهنگی ایرانی - پرداخته شود، نگاهی به تعاریف مختلف این پدیده می‌تواند برای بحث در مورد این کلیشه‌ها راهگشا باشد.

خشونت خانگی در واقع ترجمه اصطلاح domestic violence است که می‌توان به صورت لغوی، آن را «خشونت داخلی» ترجمه کرد، اما از آن‌جا که این مفهوم، مرتبط با خشونت ورزیدن یا خشونت دیدن افراد در داخل روابط شخصی و فردی می‌شود و در فضای عمومی نیز اگر میان این افراد اتفاق بیفتد، باز هم از انواع خشونت خانگی است، استفاده از واژه «داخلی» نمی‌تواند ترجمه خوبی برای آن باشد.

از تعاریف مختلف ارائه شده، یک تعریف مشترک استخراج شده است که به نظر می‌رسد می‌تواند در برگیرنده ابعاد کامل این مفهوم باشد. این تعریف عبارت است از:

«الگوی رفتاری خشن در هر رابطه میان فردی که توسط یک شریک زندگی، به منظور دست‌یابی یا حفظ کنترل بر شریک دیگر اعمال می‌شود. این الگوی رفتاری شامل ابعاد مختلفی از جمله خشونت جسمی، خشونت جنسی، خشونت عاطفی، خشونت اقتصادی، خشونت روانی، تهدید، زیر نظر گرفتن در دنیای واقعی و در فضای مجازی و ... است.»

[عضو کانال تلگرام خانه امن بشوید.](#)

تعریف فوق، تعریفی است که هم‌اکنون در سیستم‌های قضایی کشورهای مختلف از جمله سیستم قضایی ایالات متحده آمریکا به منظور تعیین خطوط و حدود خشونت خانگی به کار گرفته می‌شود.

همان‌طور که قابل مشاهده است، این تعریف از خشونت خانگی در برگیرنده خشونت میان افرادی است که به عنوان شریک در روابط شخصی جنسی، عاطفی یا عاشقانه به سر می‌برند. معنای وسیع‌تری از این نوع خشونت نیز وجود دارد که تمرکز بیش‌تر آن بر خشونت‌ست که در محیط خانه و خانواده و میان اعضای مختلف آن اتفاق می‌افتد.

با در نظر گرفتن چنین تعریفی می‌توان بهتر، بیش‌تر و جامع‌تر به کلیشه‌های رایج و مرسوم پرداخت.

کلیشه اول: «خشونت مردان علیه زنان و در چارچوب ازدواج»

هنگامی که صحبت از خشونت خانگی می‌شود، آن چه بیش و پیش از همه در اذهان تداعی می‌شود، خشونت است که از جانب «مردان»

علیه» زنان «اتفاق می‌افتد. البته که ریشه‌های شکل‌گیری چنین کلیشه‌ای آن چنان غریب و دور از ذهن نیست که به طور کلی بتوان آن را نتیجه تصورات و تفکرات سراسر اشتباه در این باره قلمداد کرد، اما این کلیشه بیش‌ترین و بزرگ‌ترین اثر مخرب را روی جامع و کامل بودن بررسی‌ها و مطالعات مربوط به خشونت می‌گذارد.

یکی از ریشه‌های شکل‌گیری این کلیشه، فزونی نسبت روابط ثبت شده و رسمی میان زنان و مردان در ارتباطات میان فردی آنان است. این سنگینی کفه ترازو در چنین روابطی موجب می‌شود تا داده موجود در این باره، بیش‌تر معرف خشونت خانگی میان زنان و مردان به عنوان شرکای زندگی باشد. آمار مختلفی که در این زمینه وجود دارد، گویای این نسبت نابرابر است. برای مثال و بر اساس آخرین تحقیقات و اطلاعات موجود، در هر دقیقه سه زن به دست شریک مرد خود در ایالات متحده آمریکا کشته می‌شوند. زنان دارای معلولیت ۰۴ درصد بیش از زنان دیگر در معرض خشونت‌های سخت خانگی قرار دارند. همچنین در هر ۹ ثانیه، یک زن تحت ضرب و شتم شدید قرار می‌گیرد.

یکی از اخیرترین آمارهای موجود درباره «همسرآزاری» در ایران که از انواع خشونت خانگی است نشان می‌دهد در یک بازه زمانی هفت ساله (از سال ۸۸۳۱ تا سال ۵۹۳۱)، موارد معاینه پزشکی مربوط به نزاع در خشونت خانگی از عدد ۲۵ هزار و ۹۸ مورد، به عدد ۷۷ هزار و ۰۸۲ مورد افزایش یافته است و در طول این مدت جز یک سال (از ۲۹۳۱ به ۳۹۳۱)، این نرخ همواره روند صعودی خود را حفظ کرده است.

این در حالی است که خشونت خانگی نه تنها از جانب مردان علیه زنان اتفاق می‌افتد، بلکه می‌تواند از جانب زنان علیه مردان، بزرگسالان نسبت به کودکان و زنان و مردان علیه هم‌جنس‌هایشان نیز اعمال شود.

کلیشه دوم: «خشونت خانگی، مختص روابط دگرجنس‌گرایانه»

خشونت خانگی در این عرصه مطالعه با دو اصطلاح مخفف شناسایی می‌شود:

نخست، OSDV که مخفف Opposite-sex Domestic Violence است و به معنای «خشونت خانگی میان زوج‌های غیرهم‌جنس» و دوم، SSDV که کوتاه شده اصطلاح Same-sex Domestic Violence بوده و در معنای «خشونت خانگی میان زوج‌های هم‌جنس» به کار گرفته می‌شود.

یکی دیگر از کلیشه‌های مرسوم در این باره اما در نظر گرفتن این خشونت تنها در روابط میان زوج‌های دگرجنس‌گرا (Heterosexual) است. اگرچه آمار غیردقیق‌تر و کم‌تری از وقوع خشونت خانگی میان زوج‌های هم‌جنس در سراسر کشورها وجود دارد، اما داده موجود نشان می‌دهد زوج‌های هم‌جنس هم از خشونت خانگی و انواع مختلف آن رنج می‌برند و این نوع خشونت، تنها مختص روابط دگرجنس‌گرا نیست.

کالین استایلز-شیلدز و ریچارد ای. کارول، از دانشگاه فینبرگ شیکاگو، در تحقیقی که در باره خشونت خانگی در زوج‌های هم‌جنس انجام داده‌اند، نبود داده نمایشگر درباره خشونت میان زوج‌های هم‌جنس را مهم‌ترین عامل در نقص افق دید جامعه، پژوهش‌گران و سیاستمداران دانسته‌اند.

بیشتر بخوانید:

[کودکان، آسیب‌دیدگان خاموش «خشونت خانگی»](#)

[آموزش یا مجازات، حساسیت‌زایی یا حساسیت‌زدایی نسبت به خشونت خانگی](#)

[ازدواج به مثابه امر مقدس و فشار مضاعف بر همجنس‌خواهان ایرانی](#)

یکی دیگر از عواملی که به رسمیت شناختن این خشونت را در زوج‌های هم‌جنس با مانع روبه‌رو می‌کند، محدودیت تحقیقات انجام شده در این زمینه است. کتی ام. ادواردز و دو تن از همکارانش در مقاله مشترکی با عنوان «خشونت میان-شریکی در جامعه اقلیت جنسی» در سال ۵۱۰۲، به این نکته اشاره کردند که تحقیقات درباره خشونت میان-شریکی در زوج‌های هم‌جنس بر خلاف زوج‌های غیرهم‌جنس، بسیار به ندرت انجام می‌شود: سه درصد از تمام پژوهش‌های انجام شده در این زمینه که رقمی بسیار ناچیز و جزئی است.

در نهایت باید به این مسئله توجه کرد که در تعاریف استاندارد و مورد استفاده خشونت خانگی، «قربانی» می‌تواند هر فردی، از هر پیش‌زمینه اقتصادی و اجتماعی، دارای هر سطح تحصیلی، نژاد، سن، گرایش جنسی، مذهب و جنسیت باشد. همسر، شریک جنسی/عاطفی/عشقی، اعضای خانواده، کودکان و افراد خارج از چارچوب ازدواج رسمی که با یک‌دیگر زندگی می‌کنند، از قربانیان به رسمیت شناخته شده این نوع خشونتند.